

Nationellt stöd vid upphandling av hjälpmedel

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2000/01:128 Nationellt stöd vid upphandling av hjälpmedel samt en motion som väckts med anledning av propositionen.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att Hjälpmedelsinstitutet fr.o.m. den 1 januari 2002 ges möjlighet att svara för det nationella stödet för upphandling av hjälpmedel och avstyrker motionen.

I betänkandet finns ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden	5
Nationellt stöd vid upphandling av hjälpmedel	5
Finansiering m.m.....	6
Ekonomiska konsekvenser	7
EU – konsekvenser	7
Övriga frågor	8
Utskottets ställningstagande	9
Särskilt yttrande.....	10
Övriga frågor (punkt 2).....	10
Förteckning över behandlade förslag.....	11
Propositionen.....	11
Följdmotion	11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförts under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut:

1. Nationellt stöd vid upphandling av hjälpmedel

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår i fråga om nationellt stöd vid upphandling av hjälpmedel (avsnitt 4 i propositionen).

2. Övriga frågor

Riksdagen avslår motion 2000/01:So64.

Stockholm den 23 oktober 2001

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ingrid Burman (v), Chris Heister (m), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Rinaldo Karlsson (s), Leif Carlson (m), Conny Öhman (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars U Granberg (s), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Catherine Persson (s), Lena Olsson (v), Rosita Runegrund (kd), Ester Lindstedt-Staaf (kd) och Lotta Nilsson-Hedström (mp).

Redogörelse för ärendet

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen anføres att det under 1990-talet har skett stora förändringar som påverkar förutsättningarna för det svenska systemet för hjälpmedelsförsörjning för människor med funktionshinder. Utveckling och provning av hjälpmedel samt en fungerande inköpssamordning är viktiga länkar i hjälpmedelsförsörjningen och utgör tillsammans en förutsättning för bra, säkra och prisvärda hjälpmedel. Det är därför av intresse för staten att ta till vara och utveckla det centrala stödet till hjälpmedelsverksamheten.

I propositionen föreslås att Hjälpmedelsinstitutet fr.o.m. den 1 januari 2002 skall ges möjlighet att svara för det nationella stödet för upphandling av hjälpmedel. Samordningen av institutets provningsverksamhet och det nationella stödet för upphandling bör bidra till både en effektivare och tydligare organisation.

Utskottets överväganden

Nationellt stöd vid upphandling av hjälpmedel

Propositionen

I propositionen anføres att syftet med AB Sjukvårdshuvudmännens upphandlingsbolags (SUB) inköpssamordning är att tillförsäkra sjukvårdshuvudmännen bästa möjliga priser och villkor när det gäller bra och säkra hjälpmedel. SUB skall även i övrigt hjälpa huvudmännen med en kostnadseffektiv hjälpmedelsförsörjning.

Inköpssamordningen innebär att SUB på uppdrag av sjukvårdshuvudmännen upphandlar och tecknar ramavtal som dessa sedan återopar vid beställning av hjälpmedel. Respektive huvudman som deltagit i upphandlingen beställer, utan eget upphandlingsförfarande, produkter från en avtalad leverantör med hänvisning till ramavtalet. Systemet innebär administrativa besparingar för såväl huvudmännen, som inte behöver genomföra egen upphandling, som för leverantörerna genom ett enkelt och enhetligt anbudsförfarande.

Hjälpmiddelsinstitutet är ett nationellt kunskapscentrum inom hjälpmedelsområdet, anføres det. En av institutets huvuduppgifter är att prova och bedöma hjälpmedel samt att informera om produkterna. Verksamheten ger tillgång till bl.a. opartisk jämförbar produktinformation, kravspecifikationer, produktutveckling samt standardiseringsarbete. Målet med Hjälpmiddelsinstitutets provningsverksamhet är att tillgängliga hjälpmedel skall vara säkra och välfungerande samt att det skall ske en ständig utveckling av hjälpmedlen utifrån de krav och önskemål som brukarna och vården ställer på hjälpmedlen.

Regeringen pekar på att SUB och Hjälpmiddelsinstitutet sedan år 1976 har ett nära samarbete och att de tillsammans bildar ett gemensamt system på nationell nivå för stöd inom hjälpmedelsförsörjningen. Denna samverkan har sin tyngdpunkt i den integrerade process som innefattar provning–upphandling–information. SUB:s uppgift har varit att upphandla bra, säkra och prisvärda hjälpmedel. Upphandlingen baseras på Hjälpmiddelsinstitutets provningsverksamhet.

I propositionen uttalar regeringen vidare att den instämmer i vad som anføres i rapporten Nationellt stöd vid upphandling av hjälpmedel, nämligen att det centrala stödet för provning och upphandling samordnas inom Hjälpmiddelsinstitutet. En sådan samordning ger en mer slagkraftig och tydlig organisation samt möjligheter till rationalisering. Regeringen föreslår därför att Hjälpmiddelsinstitutet ges en möjlighet att svara för det nationella upphandlingsstödet inom ramen för sin verksamhet. Samordningen med institutets provningsverksamhet bör enligt regeringens mening bidra till bl.a. effektivare beslutsvägar, snabbare handläggning av ärenden och kortare informationsgivning. Den nya organisationen bör bli mer tydlig och överskådlig med klarare

relationer mellan Hjälpmedelsinstitutets provningsverksamhet och den upphandlande verksamheten.

Det centrala upphandlingsstödet bör enligt propositionen avse framtagande av ramavtal som tecknas med leverantörer som uppfyller de krav som ställs. I propositionen konstateras att det centrala stödet för upphandling liksom i dag kommer att ske på sådant sätt att de som erhåller stöd att genomföra en upphandling också har full delaktighet i processen. Det slutliga upphandlingsbeslutet sker genom att respektive uppdragsgivare sedan avtalar om s.k. blockorder med leverantörer som uppfyller samtliga ställda krav i upphandlingsprocessen. I denna fas kan Hjälpmedelsinstitutet vid behov utgöra konsultstöd och ersättas ekonomiskt av de huvudmän som utnyttjar detta stöd.

Vidare anføres att Hjälpmedelsinstitutet sedan många år har ett nära samarbete med brukarorganisationerna i provningsarbetet och närliggande verksamheter. Detta samarbete har enligt regeringens bedömning haft stor betydelse för verksamheten och bör ges motsvarande utrymme även i den nya organisationen. Framtagningen av kravspecifikationer och provningen av hjälpmedel bör också ske i nära dialog med sjukvårdshuvudmännen och då med såväl landstingen som kommunerna.

Finansiering m.m.

Propositionen

Hjälpmedelsinstitutets verksamhet bekostas i dag gemensamt av staten och landstingen enligt ett fyraårigt avtal som slöts den 4 mars 1998 mellan staten, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet. Avtalet innebär att den tidigare ordningen med finansiering inom ramen för den s.k. Dagmaröverenskommelsen behålls under åren 1999–2002. Till detta kommer intäkter från bl.a. provnings- och standardiseringsarbete. Svenska Kommunförbundet är part i överenskommelsen utan att bidra ekonomiskt till verksamheten. Parterna har i april 2001 inlett överläggningar i syfte att finna en annan finansieringsmodell. Regeringen avser att i budgetpropositionen för år 2003 återkomma med förslag om anslagskonstruktion och medelsanvisning, att gälla från år 2003.

Staten och sjukvårdshuvudmännen åtog sig vid bildandet av AB Sjukvårdshuvudmännens Upphandlingsbolag (SUB) år 1976 ett gemensamt ansvar för finansieringen av inköpsamordningen samtidigt som den tidigare statliga samordningen avvecklades.

Eftersom SUB erbjuder sina tjänster på en öppen marknad beslutade riksdagen vid bildandet av Hjälpmedelsinstitutet att Landstingsförbundet, som ägare av SUB, skulle ansvara för såväl verksamheten som dess finansiering. Regeringen underströk i propositionen att detta inte innebar att systemet med samordnad upphandling via SUB kopplad till Hjälpmedelsinstitutets provningsverksamhet skulle upphöra. Medel motsvarande bidraget till SUB år 1998 överfördes till att ingå i de årliga förhandlingarna mellan staten och

Landstingsförbundet om statsbidrag för hälso- och sjukvården, de s.k. Dagmaröverläggningarna. Medel har avsatts inom ramen för dessa förhandlingar även under åren 1999–2001.

Det centrala stödet för upphandlingen av hjälpmedel fr.o.m. den 1 januari 2003 bör, enligt regeringens mening, finansieras inom ramen för de finansieringsformer som kommer att gälla för Hjälpmedelsinstitutet efter det att de pågående överläggningarna mellan medlemmarna i institutet är avslutade. I avvaktan på detta anser regeringen att finansieringen för budgetåret 2002 liksom tidigare bör kunna ske i överenskommelse mellan staten och landstingen genom Landstingsförbundet inom ramen för Dagmaröverläggningarna.

Ekonomiska konsekvenser

Propositionen

I propositionen anför regeringen att förslaget att låta Hjälpmedelsinstitutet svara för det centrala stödet till inköp av hjälpmedel inte medför några direkta ekonomiska konsekvenser för vare sig staten, landstingen eller kommunerna. Den nuvarande nettokostnaden för centrala provnings- och upphandlingsinsatser om ca 10 miljoner kronor bör i stället t.o.m. kunna sänkas något genom samordning av bl.a. intern administration och lokaler.

EU – konsekvenser

Propositionen

Vidare anför regeringen att den delar Nämnden för offentlig upphandling (NOU) uppfattning och anser att upphandlingsverksamheten inom Hjälpmedelsinstitutets ram naturligtvis måste utformas så att den även i fortsättningen är förenlig med gällande rätt, men att den senare måste anpassas till eventuella förändringar i denna.

Vidare skall Hjälpmedelsinstitutets provning baseras på kravspecifikationer som överensstämmer med vad som gäller i EG-direktiv och enligt internationell standard. Om dessa kravspecifikationer inte är tillräckliga bör institutet liksom i dag engagera sig i det internationella standardiseringsarbetet för att få gehör för att institutets krav överförs till internationell standard. Regeringen bedömer att de utvidgade kravspecifikationer som Hjälpmedelsinstitutet tagit fram och som ibland går utöver internationella direktiv och standarder inte är att betrakta som handelshinder i den internationella handeln.

Övriga frågor

Pris på hjälpmedel

I motion So64 av Lena Olsson m.fl. (v) begärs tillkännagivande om förändringar i Hjälpmedelsinstitutets stadgar, vad beträffar Hjälpmedelsinstitutet som prisövervakande organ (yrkande 1), och vad beträffar möjligheten att helt eliminera möjligheten till prispåslag på hjälpmedel (yrkande 2). Motionärerna pekar på att den nyordning som nu sker med central finansiering och när ansvaret för upphandling helt läggs över på Hjälpmedelsinstitutet måste medföra att institutets stadgar revideras. Detta är också en förutsättning för att Hjälpmedelsinstitutet skall kunna ges en prisövervakande roll. Vidare anser motionärerna att institutet enligt nuvarande stadgar ganska fritt kan ta ut avgifter för tjänster och produkter som föreningen tillhandahåller. Därvid är det inget som säger att prispåslagsmetoden inte kan användas.

Nuvarande situation

Av 2 § i Hjälpmedelsinstitutets stadgar framgår att institutets ändamål är att arbeta för full delaktighet och jämlikhet för människor med funktionshinder genom att medverka till utveckling av bra och säkra hjälpmedel och till en effektiv hjälpmedelsförsörjning. Vidare skall institutet genom sitt arbete bidra till ökad tillgänglighet i samhället för funktionshindrade.

Av 3 § i stadgarna följer bl.a. att särskilda produkter eller tjänster som föreningen tillhandahåller får avgiftsbeläggas. Vidare anförs i paragrafen att institutet inte får ta ut högre avgifter än vad som svarar mot kostnaden för de tjänster eller produkter som föreningen tillhandahåller.

Styrelserepresentation

I motion So64 av Lena Olsson m.fl. (v) begärs tillkännagivande om förändringar i Hjälpmedelsinstitutets stadgar, vad beträffar representationen för brukarna i institutets styrelse (yrkande 3). Motionärerna anser att styrelsen för institutet bör förstärkas med ordinarie ledamöter från handikapporganisationerna. Detta kan ske antingen genom att styrelsen utökas eller genom att Landstings- och Kommunförbunden avstår var sin representant till brukarorganisationerna.

Nuvarande situation

Av 10 § i Hjälpmedelsinstitutets stadgar framgår att envar av staten, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet nominerar tre ledamöter och tre personliga suppleanter till styrelsen. Att ett brukarråd skall finnas som ett rådgivande organ till styrelsen framgår av 7 § i stadgarna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens uppfattning att utveckling och utprovning av hjälpmedel samt en fungerande inköpssamordning är viktiga länkar i hjälpmedelsförsörjningen. Den föreslagna ändringen ger, förutom rationaliseringsvinster, Hjälpmedelsinstitutet en mer slagkraftig och tydlig organisation. Utskottet tillstyrker att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår i fråga om nationellt stöd vid upphandling av hjälpmedel.

Regeringen har nyligen beslutat om direktiv för en utredning med uppgift att behandla vissa frågor inom hjälpmedelsområdet, bl.a. frågan om avgifter. Mot denna bakgrund och då institutets föreslagna uppgift att svara för det nationella stödet för upphandling torde förbättra förutsättningarna för att ta fram prisvärda hjälpmedel finner utskottet inte anledning till något initiativ med anledning av motion So64 (v) yrkandena 1 och 2. Utskottet konstaterar vidare att det finns ett brukarråd som fungerar som rådgivande organ till institutets styrelse. Utskottet anser inte att riksdagen bör ta något initiativ i anledning av vad som tas upp i yrkande 3.

Särskilt yttrande

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttrande. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Övriga frågor (punkt 2)

av Ingrid Burman och Lena Olsson (båda v).

Vi anser att Hjälpmedelsinstitutets brukarråd är värdefullt men att det inte ger brukarna tillräckligt inflytande. Ett sätt att öka brukarnas inflytande är att förstärka institutets styrelse med ordinarie ledamöter från handikapporganisationerna. Det kan ske antingen genom att styrelsen utökas eller genom att Landstings- och Kommunförbunden avstår var sin representant till brukarorganisationerna. Det är vår övertygelse att målsättningen att hjälpmedlen skall utvecklas utifrån de krav som brukarna ställer uppfylls bättre om brukarna är representerade i styrelsen. Vi anser frågan angelägen men finner inte i dagsläget tillräckliga skäl att reservera oss. Vi följer frågan om brukarnas inflytande och förbehåller oss rätten att återkomma i saken.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I regeringens proposition 2000/01:128 föreslås att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår i fråga om nationellt stöd vid upphandling av hjälpmedel (avsnitt 4).

Följdmotion

2000/01:So64 av Lena Olsson m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen vid kommande Dagmaröverläggningar mellan staten, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet föreslår förändringar i Hjälpmedelsinstitutets stadgar enligt vad i motionen anförs om HI som prisövervakande organ.
2. Riksdagen begär att regeringen vid kommande Dagmaröverläggningar mellan staten, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet föreslår förändringar i Hjälpmedelsinstitutets stadgar enligt vad i motionen anförs om att helt eliminera möjligheten till prispåslag på hjälpmedel.
3. Riksdagen begär att regeringen vid kommande Dagmarförhandlingar mellan staten, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet föreslår förändringar i Hjälpmedelsinstitutets stadgar enligt vad i motionen anförs om representation för brukarna i institutets styrelse.